

JANE AUSTEN HAMDA ABDULLA QODIRIY ROMANLARIDA QAHRAMONLAR XARAKTERINING SHAKLLANISHI VA BADIY IFODASI

Saibnazarva Mahliyo Asatulloevna

O'zDJTU 3 - kurs Mustaqil izlanuvchisi

ISFT instituti katta o'qituvchisi

saibnazarovamahliyo@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz adabiyotining yirik vakili Jane Austen va o'zbek romanchiligining asoschisi Abdulla Qodiriy asarlaridagi qahramonlar xarakterining shakllanishi va ularning badiiy ifodasi tahlil etiladi. Muallif qahramonlar tabiati, ularning ichki va tashqi motivlari, konfliktlari, hamda badiiy obrazlar orqali ifodalangan ijtimoiy-falsafiy g'oyalarning tahliliga e'tibor qaratadi. Shuningdek, adiblarning o'ziga xos uslubi, zamonaviylik va milliylik omillarining uyg'unligi, hamda obrazlar orqali ifodalangan arxetipik ramzlar ham tahlil qilinadi. Maqolada qahramonlarning shakllanish jarayoni tarixiy va ijtimoiy kontekstda baholanib, adabiy ijodda obraz tabiati bilan ishlashning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Jane Austen, Abdulla Qodiriy, qahramon xarakteri, obraz tabiati, badiiy ifoda, konflikt, motivatsiya, arxetip, romanchilik, milliy adabiyot, ingliz adabiyoti, obraz yaratish, stilistik tahlil.*

Adabiyotda qahramon tabiati taxlili deganda qahramonlarning xarakterlari, motivlari, va ularning asar ichidagi rollari haqida chuqur fikr yuritishdir. Qahramon tabiati asar mavzusi, muallifning fikrlari va qahramonlarning tarixiy konteksti bilan chambarchas bog'liq.

1. Xarakter Tabiati: Qahramonlar odatda ikki xil xarakterga ega bo'ladilar: asosiy qahramon va yordamchi qahramon. Asosiy qahramonlar asarning g'oyaviy markazida bo'ladi, yordamchi qahramonlar esa asosiy qahramonning rivojlanishiga yordam beradi.

2. Motivlar va Ijodkorlik: Qahramonlarning motivlari, ularning harakatlariga sabab bo'ladi. Ularning ichki va tashqi motivlari, shaxsiy ideal va orzulari, muallif tomonidan ko'rsatilgan.

3. Ichki Tashqi Konfliktlar: Qahramonlarning konflikti, ichki munosabatlar, va tashqi muhit bilan bog'liqligi, ularning asarda qanday rivojlanishini belgilaydi. Bu konfliktlar, odatda, qahramonning o'sishi va o'zgarishini ta'minlaydi.

4. Stereotiplar va Innovatsiya: Ba'zan qahramonlar stereotiplar asosida yaratiladi, ammo zamonaviy adabiyotchilar o'z qahramonlarini yangicha, noan'anaviy rivojlantirishga harakat qiladilar.

5. Simbollik va Arxetiplar: Qahramonlar ko'pincha ma'naviy yoki ijtimoiy ma'noga ega bo'lgan ramz sifatida ham ko'riladi. Ular, o'zining xususiyatlari va harakatlari orqali ijtimoiy yoki falsafiy g'oyalarni ba'zi usullarda o'zida aks ettirishi mumkin.

Qahramon tabiati taxlili asar o'qilishi davomida o'quvchilarga chuqur tushunchalar berishi va qahramonlarning insoniy jihatlarini ochishi muhimdir. Bu jarayon orqali, o'quvchilar qahramonlar bilan bog'lanishi va ularning tajribalari orqali o'z hayotlariga nazar tashlashi mumkin.

Abdulla Qodiriy o'zining asarlarida qahramonlar tabiati bilan juda chuqur va murakkab tarzda ishlaydi. Uning asarlarida qahramonlar ko'pincha insoniylik, ijtimoiy va madaniy qiyinchiliklar, shuningdek, ichki kurashlarni aks ettiradi. Qodiriy qahramonlarining tabiati ularning xarakterlari, motivlari va muammolari orqali ko'rsatiladi. Abdulla Qodiriy ijodiy merosi buyuk so'z san'atkorlari orasida alohida o'rin tutadi. O'zbekistonning birinchi prezidenti I.Karimov o'zining "Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir" kitobida Qodiriy haqida shunday deydi; "O'zbek xalqining ma'naviyat va ma'rifatini, milliy qadriyatlari va ongini yuksaltirish yo'lida ul zotning qilgan mehnati beqiyosdir. Yurtimizda Abdulla Qodiriy asarlari kirib kelmagan bironta ham xonadon bo'lmasa kerak. U faqat o'zbeklarning emas, balki Turkidton xalqlarining ham sevimli adibi, ozodlik va istiqlol kuychisidir."¹

¹ Karimov I.A Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir.-T.; O'zbekiston 1995. 79-80 betlar

O'zbek romachiligining yetuk namusasi bo'lmish Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar", "Mehrobdan Chayon" romanlarini qayta qayta talqin qilish va tadqiq etish va har gal ularning yangi qirralarini topish mumkin. Abdulla Qodiriy o'z xalqiga yangi bir adabiy janrni – romanni tortiq qilishga birinchilardan bo'lib jur'at qildi. U xalq og'zaki ijodi va dostonchiligidagi boy tajriba va ananalarga tayangan holda umuminsoniy g'oyalar, oliyjanob qahramonlar, urf-odatlar va boshqa milliy qadryatlarni badiiy mujassamlashtirdi. U asarlaridagi qahramonlarining tabiatida milliy ruhni aks ettirish va hayot manzaralarini haqqoniy tasvirlashga erishdi.

O'zbek romanchiligi asoschisi, milliy adabiyotimizda o'z o'rniga ega bo'lgan Abdulla Qodiriy asarlarini mana, qariyb 100 yil o'tsa-da, kitobxonlar qo'lidan tushirmay, qalblariga yaqin tutib mutolaa qilmoqda. Bundan seziladiki, Qodiriyning badiiy asardagi latofatli so'zi o'quvchini o'ziga jalb qilmoqda.

"O'tkan kunlar"dek shoh asarning dunyoga kelishida, uning ijodiy, tarixiy, ijtimoiy-g'oyaviy motivlarini, yetakchi qahramonlari iroda yo'sinini belgilashda adib, avvalo, o'zi yashayotgan davrning hayotiy tajribasiga tayanadi; qahramonlari timsolida o'z shaxsiyati, oilaviy muhiti, ota-bobolari hayoti, qismatidan o'tgan jihatlar behisob, ayniqsa, o'z ideallarining mujassami bo'lmish bosh qahramonlari Otabek bilan Yusufbek hojilar timsoliga o'zidan, ota va bobosidan ko'chib o'tgan qismat, hikmatlar kishini lol qoldiradi, bular qahramonlarga ajib hayotiy joziba baxsh etadi.

Jane Austen asarlaridagi qahramonlar tabiatini taxlil qilar ekanmiz, u ham Abdulla Qodiriy asarlaridagi qahramonlarining tabiati kabi real hayotiy muammolarni o'z asarlaridagi qahramonlar harakterida tasvirlab o'quvchiga yetkazib bergan. Jane Austen asarlarida qahramonlar tabiati - ularning xarakteri, hissiyotlari va ijtimoiy aloqalari orqali chuqur tasvirlangan. Qahramonlar, ularning xarakteri va shaxsiyati orqali o'ziga xos tarzda tasvirlanadi. Buning uchun bir nechta usullarni qo'llaydi:

1. Ichki monolog va fikrlar: Austen qahramonlarning ichki kechinmalarini va fikrlarini ochiq ko'rsatadi, bu ularning hissiy holatini va qarorlarini tushunishga

yordam beradi. Jane Austen asarlarida ichki monolog va fikrlar usulidan foydalanish, qahramonlarning hissiyotlari va o'zgarishlarini ochishga yordam beradi.

2. Muloqot: Qahramonlar o'rtasidagi muloqot orqali, ularning xarakterlari va munosabatlari aniq ko'rinadi. Masalan, hazil yoki jiddiy suhbatlar orqali qahramonlarning xulq-atvori ochiladi.

3. Ijtimoiy kontekst: U qahramonlarni o'z ijtimoiy holati, oilaviy aloqalari va jamiyatda tutgan o'rni orqali tasvirlaydi. Bu ularning xarakterini va hayotiy qarorlarini ta'sir qiladi.

4. Vaziyatlar va harakatlar: Austen qahramonlarni vaziyatlarda qanday harakat qilishlari orqali baholaydi. Ularning tanlovlari, xatolari va muvaffaqiyatlari xarakterni aniqlab beradi.

5. Stereotiplar va o'zgarish: Austen zamonining ijtimoiy stereotiplarini tanqid qiladi, qahramonlar esa ko'pincha o'z shaxsiyatlarini rivojlantiradilar va o'zgaradilar.

6. Tashqi ko'rinish: Ba'zan, qahramonning tashqi ko'rinishi va uslubi orqali uning xarakteri haqida ma'lumot beriladi. Masalan, qashshoq qahramonlar sayohat va o'zgarishlarga muhtoj ekanliklari ko'rsatiladi.

Ushbu usullar orqali Austen qahramonlarini chuqur, xarakterli va real shaxslar sifatida tasvirlaydi. Ularning ichki dunyosi, munosabatlari va ijtimoiy holati asarlarning markaziy mavzularidan biridir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodiriy, A. (2017). *O'tkan kunlar*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
2. Qodiriy, A. (2018). *Mehrobdan chayon*. Toshkent: Yozuvchi nashriyoti.
3. Austen, J. (2003). *Pride and Prejudice*. London: Penguin Classics.
4. Austen, J. (2008). *Emma*. Oxford: Oxford University Press.
5. Qodiriy, H. (1994). *Otam haqida*. Toshkent: Sharq.
6. G'aniyev, B. (2000). *Abdulla Qodiriy va o'zbek romanchiligi*. Toshkent: Fan.
7. Radford, J. (1997). *Jane Austen: A Literary Life*. London: Macmillan.

8. Saidova, M. (2020). "Abdulla Qodiriy asarlarida milliylik va obraz yaratish san'ati", *Filologiya masalalari* №2, 45–52-betlar.
9. Norqulova, D. (2021). "Jane Austen romanlarida ayol obrazi va ijtimoiy tanqid", *Jahon adabiyoti* №1, 33–39-betlar.
10. Umarova M. The Relationship Among The Writer, The Reader, And Reality //News Of The Nuuz. – 2024. – T. 1. – №. 1.9. 1. – C. 357-358.
11. Umarova M. The concept of “a literary hero” in English and Uzbek historical novels //Psychology and Education. <http://www. Psychology and education. net/pae/index. php/pae/article/view/2291>. – 2021.